

A gondoskodás válságának ábrázolása kortárs nyugat- és kelet-európai irodalomban és filmen

Dr. Ureczké Eszter

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Angol-Amerikai Intézet, Brit Kultúra nem önálló Tanszék

A gondoskodási válság az 1990-es évek óta a bioetika és a társadalomtudományok egyik meghatározó kérdéskörévé vált, amelyet gyakran a kapitalizmus kritikájaként és a segítő szalmák kortárs dilemmájaként értelmeznek (Nancy Fraser, Susan S. Phillips). A nyugati kultúra gondoskodás-fogalma egyrészt a kereszténység „Deus caritas est”-tanításában gyökerezik, s ily módon hagyományosan az egyik legfőbb erényként értelmeződött. Ugyanakkor a patriarchális társadalmak politikai és gazdasági berendezkedése nyomán a gondoskodást sokáig alulértékelték mint magánjellegű, nőies és nem termelékeny feladatot. Ma a gondoskodás egyszerre politikai és morális kérdés, ahogy azt a folyamatosan gyarapodó bioetikai irodalom is igazolja (pl. Virginia Held, Nell Noddings, Selma Sevenhuijsen, Michael Slote). A gondoskodás válsága egyben a halálról zajló kortárs biopolitikai diskurzus része is. Michel Foucault gyakran idézett gondolata szerint a modern biopolitikai hatalom lényege a „éltetés és meghalni engedés” joga, mely a korábbi domináns paradigmát váltotta fel, a „megölni és életben hagyás” hatalmát. Hans-Georg Gadamer már rámutatott, hogy a modernséget „a halál szisztematikus elfojtása” jellemzi, Norbert Elias hasonlóképpen a „higiénikus halál” normalizálódásáról beszél, Benjamin Noys pedig a felkészületlen halál (mors improvisa) előretöréséről ír. Az első világ országainak polgárai egyre inkább medikalizált és elviekben állampolgáraitól gondoskodó szomatokráciákban születnek, élnek és halnak meg, ahol mindenekelőtt testekként tartják őket számon; miközben szembe kell nézniük a neoliborális tendenciákkal együtt járó „privatizált kockázatkezelés” (Isabell Lorey) nyomásával is. Az előadás kortárs nyugat- és kelet-európai irodalmi és filmes alkotások elemzési lehetőségeit villantja fel a fenti szempontok mentén.

